Jaroslav Hojdar

Otto Katz – André Simone,

popravený 3. prosince 1952
v procesu „s vedením protistátního
spikleneckého centra
v čele s Rudolfem Slánským“,

očima své manželky Ilsy

GRADA

Otto Katz – André Simone
očima své manželky Ilsy

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy:
Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné
či elektronické knihy nesmí být reprodukována
a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě
bez předchozího písemného souhlasu
nakladatele a autora. Neoprávněné užití
této knihy bude trestně stíháno.

Jaroslav Hojdar
ILSA

Otto Katz – André Simone,
popravený 3. prosince 1952 v procesu
„s vedením protistátního spikleneckého
centra v čele s Rudolfem Slánským“,
očima své manželky Ilsy

Fotografie:
Osobní archiv PhDr. Jaroslava Hojdara s darem od Ilsy Katzové,
část pozůstalosti Ilsy Katzové v osobním vlastnictví Slavomíra a Anny Vavrušových
zpracovala Drahomíra Hostašová,
Ústav pro studium totalitních režimů

Vydala Grada Publishing, a.s.,
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7,
obchod@grada.cz,
www.grada.cz,
tel.: +420 234 264 401,
jako svou 6766. publikaci

Odpovědná redaktorka Markéta Šlaufová
Korektura Barbora Srncová
Obálka, sazba a grafická úprava Martin Dubský

První vydání, Praha 2017
Tisk: Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2017

ISBN 978-80-271-0928-9 (pdf)
ISBN 978-80-271-0172-6 (print)

Jaroslav Hojdar

Otto Katz – André Simone,

popravený 3. prosince 1952
v procesu „s vedením protistátního
spikleneckého centra
v čele s Rudolfem Slánským“,

očima své manželky Ilsy

Grada Publishing

Autor této knihy děkuje za pomoc při získávání a zpracování některých pramenů, především fotografií,

manželům Slavomíru a Anně Vavrušovým, Dvorce

Drahomíře Hostašové, Dvorce

Mgr. Zdeňku Niederlovi, Sezimovo Ústí

Mgr. Boženě Havlíkové, Sezimovo Ústí

**KATZ PATŘIL MEZI PRVNÍ,
KDO UPOZORNILI SVĚT NA KRUTOST NACISTŮ –
A VYKONAL V TOMTO OHLEDU MNOHO DOBRÉHO**

Jonathan Miles, britsko-americký historik

Ilsa 9

Otto 9

Josef Frank, 1905–1952, ... 12
před válkou odborářský funkcionář, za války vězněn v koncentračním táboře Buchenwald, po válce zastával
vysoké stranické funkce

Setkání a přátelství

1969–1986 Praha, Sezimovo Ústí, Mariánské Lázně

Stejně jako Otto Katz – André Simone narodil jsem se i já na Táborsku. Tahle skutečnost předurčila, abych se kromě jiným významným osobám a událostem našeho kraje věnoval i jemu a jeho manželce Ilse. Druhým neméně vážným důvodem k napsání této knihy byl můj zájem podrobně a zcela konkrétně poznat mechanismus moci a nezákonnosti padesátých let dvacátého století.

Postupně jsem v druhé polovině šedesátých let prostudoval dostupnou literaturu, noviny, protokol procesu s „centrem Slánského", pozdější soudní usnesení o rehabilitaci nevinně odsouzených a popravených, poznal jsem manželku Rudolfa Slánského, Josefu Slánskou. Zbývalo mi již jen jediné: Setkat se s Ilsou Katzovou.

Její adresu jsem sehnal brzy. Na dopis ze začátku roku 1969 mi odpověděla také brzy. S mou první návštěvou u ní v Praze, kam se před pěti a půl rokem tehdy šedesátiletá Ilsa vrátila z vyhnanství, souhlasila jen nerada. Ani jsem se jí nedivil. Ale přestože jsme se předtím nikdy neviděli, přijala mě, o rovných třicet roků mladšího člověka, přátelsky a hlavně zcela přirozeně. Na oplátku jsem ji pozval k nám domů. Přijela jednou, dvakrát, přivezla Ottovy dopisy z vězení i kopie svých odpovědí, jeho sedm posledních dopisů napsaných před popravou, fotografie, darovala mi dvě knihy

napsané Ottou před desítkami roků a další zajímavé věci se vztahem k jejich společnému životu.

Dlouhé dny jsme spolu seděli a na magnetofonový pásek zaznamenávali její vyprávění. Nazpět do jejího a společného života s Ottou jsme se vraceli i v dalších čtrnácti letech, kdy k nám o sobotách a nedělích občas přijížděla na návštěvu. Ale spát u nás odmítala. „Zamluvte mi hotel, a až se vyspim, tak k vám přijedu. Nemůžu vás v noci rušit," sdělila nám před každou návštěvou a své rozhodnutí ani na moje naléhání nehodlala změnit, protože značnou část noci probděla s rozhlasovým přijímačem na uchu, a v posteli táborského hotelu Jordán vleže hledala cizí stanice, aby se dověděla nejnovější, hlavně necenzurované zprávy ze světa, vysílané v několika jazycích zahraničními vysílači. Tak to dělala noc co noc i doma, přestože ráno vstávala do zaměstnání.

Temperamentu a energie až do pozdního věku měla na rozdávání. Po každém jejím odjezdu jsme doslova usínali únavou. Ilsině vitalitě odpovídalo i její oblečení. Ještě v osmdesáti letech se oblékala podle poslední módy. Krátké sukně, přes ramena přehozené barevné pláště, klobouky, šátečky, kabelky a vůbec všechno, co bylo možno výjimečně vidět snad jen uprostřed Prahy, a navíc na ženách mnohem mladších.

„Jak asi přijede dneska vymustrovaná?" představovali jsme si s manželkou před každým jejím příjezdem. Těšíval jsem se na ni, ale přejít s ní po táborském nádraží po jejím vystoupení z vlaku, nebo dokonce po městě, či zastavit s ní před naším činžákem… Vždycky se mi zdálo, že slyším lidi:

„Co si to sem ten Hojdar vede?" Možná že také dodávali něco o strašidle.

Přitom každý, kdo Ilsu znal, věděl, že je to žena skromná, prostá, hluboce citlivá a přátelská.

Ilsina čeština byla podobná jazyku jedné z mých tet, která byla stejně jako ona Němka. Často jsme se smáli jejím slovním obratům a zkomoleninám. Snad aspoň jeden příklad pro názornost: Posléze, na konci šedesátých a v sedmdesátých letech, když jsem upadl v režimní nemilost a mé jednání se stranickou vrchností považovala za zbytečně otevřené a provokativní, řekla mi to vždy slušná Ilsa německým rčením, které pak v jejím překladu znělo tak krásnou „češtinou": „Nedivte se jim, že vás nemaji rádi. Vždyť vy jim skáčete holym prdelem přímo do ksichtu."

Snad jediné, co neuměla, bylo vaření.

„A co jíte?" zajímal nás její jídelníček.

„Vajíčka, sýr, pečivo a čaj. A taky kakao. Někdy si dojdu na oběd." Byla s vařením své pestré stravy ihned hotová.

Knihu o Otto Katzovi a jeho manželce Ilse jsem s její pomocí, podle jejího vyprávění, jejích dokumentů a fotografií a na základě dosavadních výsledků svého bádání napsal dost brzy. Nazval jsem ji *ŽALOBA*. Podobně jako kdysi před dvaceti roky Otto tu svou nejznámější, které dal francouzský název *J'accuse!* – v českém překladu *Žaluji!*. V té době byl můj rukopis určitě první, i když s chybami, nedostatky i mými politickými naivnostmi, který byl o Ottovi, Ilse, procesu a podivných rehabilitacích u nás napsán. Knížka tehdy samozřejmě světlo světa nespatřila. A ani mi to moc nevadilo. Nevadilo to ani naší přítelkyni Ilse.

V posledních letech, kdy Ilsa už dlouho, desítky roků, není mezi námi, jsem se rozhodl knihu od základu přepsat, věnovat se v ní více než dosud Ilse, založit ji na nových poznatcích a především na jejím mnou zachyceném vyprávění, dát jí jinou podobu a nový název: *ILSA*.

Po deseti letech od doby, kdy jsem se poznal s Ilsou Katzovou, jsem se zcela náhodou potkal s lidmi, jejichž osud byl stejně jako její spojen s největším politickým procesem u nás v padesátých letech minulého století.

V říjnu 1978 jsem se již po několikáté léčil v Mariánských Lázních. V jídelně u jednoho stolu se mnou a spolu s dalšími dvěma lázeňskými hosty po celé tři týdny seděla hezká tmavovlasá paní středních let. „Dana Franková z Bruntálu," představila se dříve, než zasedla.

„Znám dva Franky. Jednoho, Karl Hermanna, toho známého nacistu, kterýho jsme po válce za jeho zločiny pověsili, a Josefa Franka, popravenýho v prosinci 1952 v procesu se Slánským," sdělil jsem obratem paní Frankové.

„To byl manželův bratr," řekla rozvážně paní Dana.

„Ne!" vyhrkl jsem nevěřícně.

Odpověděla mi jen přikývnutím.

Ta velká náhoda a moje stejně velké překvapení mě odsoudily k delšímu mlčení. Před lety, při práci na knize *ŽALOBA!*, jsem se pochopitelně seznámil i se jménem Josefa Franka, souzeného a popraveného ve stejném procesu jako André Simone.

„O procesu a tím i o bratrovi vašeho manžela jsem napsal knížku. Do zásuvky. Samozřejmě."

Překvapení bylo tentokrát na straně paní Frankové a za několik dní i jejího manžela Vítězslava Franka, který za ní přijel do Mariánek. Sblížili jsme se tak, že Víťa a Dana Frankovi zůstali našimi přáteli po další desítky roků. Víťa až do své smrti, Dana dodnes.

PhDr. Jaroslav Hojdar
Jižní Čechy – Táborsko 1969–2017

Jistebnice – město husitského kancionálu (foto z roku 1931) 15

Jistebnice, náměstí roku 1925 16
– první budova zleva, „Na staré poště“, č. 81, jednopatrová
– druhá budova zleva, pouze přízemní, rodný dům Otto Katze

Leopold Katz, 1854–1927 16

Leopold Katz, kresba Maxe Švabinského 16

Jistebnický kancionál objevený Leopoldem Katzem 19
na faře v Jistebnici roku 1872. Strana se záznamem písně
Ktož jsú Boží bojovníci a zákona jeho...

Otto Katz, 1895–1952 20

Jistebnice a rod Katzů

Městečko na samém severním okraji jižních Čech. V době svého vzniku patřilo mezi nemnoho vesnic, které byly v této krajině založeny. I o tom svědčí první písemná zmínka o Jistebnici, která pochází již z roku 1262. Do nejbližšího města, Tábora, ležícího jižně odtud, je to pouze 13 kilometrů. Ale v době zrodu jistebnické historie husitský Tábor ještě neexistoval. Přesto si ho na počátku našich stránek připomeňme. Protože Jistebnice a Tábor jsou spolu svázány poutem, které nelze přehlédnout, neboť v době, kdy revoluční husitský Tábor v roce 1420 vznikal, stáli u jeho základů i občané Jistebnice. V čele jejich průvodu táhnoucího se z Jistebnice k břehům Lužnice, kde věčné město Tábor za účasti Jistebnických vzniklo, kráčel muž spravedlivý, nebojácný a odhodlaný – husitský kněz a posléze husitský hejtman Petr Hromádka. Ale trvalo pouze šest roků a Petrův život skončil stejně jako život jeho učitele Jana Husa – na hranici. Upálili ho 6. února 1421 v Chrudimi.

Po napsání prvního odstavce této knihy, věnované Otto Katzovi a jeho manželce Ilse, se můžeme oprávněně ptát, proč jsme na její počátek položili jméno kněze Petra Hromádky? Z prostého důvodu: Oba, Petr i Otto, se narodili v Jistebnici, a i když je od sebe dělila celá polovina tisíciletí, spojovala je především touha a boj za spravedlnost a s ním spjatá násilná, nespravedlivá

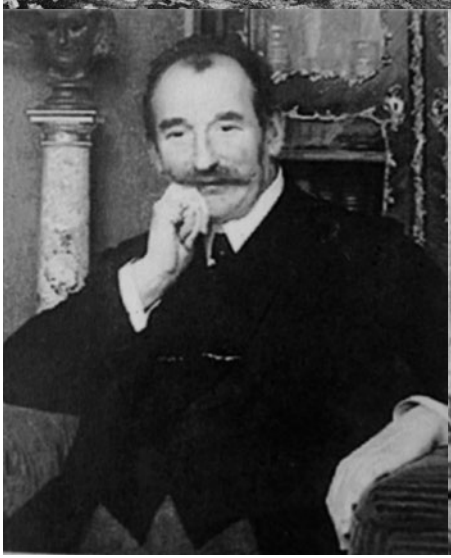

smrt. Za tu dobu se v Jistebnici narodili další významní lidé, na které Jistebničtí nezapomínají, ale Petr Hromádka byl z nich první a Otto Katz zatím poslední.

Otto Katz, který za svého pobytu v exilu ve Spojených státech na počátku čtyřicátých let dvacátého století přijal spisovatelský a novinářský pseudonym André Simone, se narodil v Jistebnici 27. května 1895 v domě číslo 37.

U židovské rodiny Katzů, která byla v místě již dávno široce rozvětvená, však začněme až v polovině devatenáctého století. Rodinou jistebnického poštmistra Hynka Katze, který se zapsal do paměti místních lidí především odvahou a vlastenectvím v revolučním roce 1848, kdy se s Národní gardou vydal na pomoc Praze, aby i on pomohl v boji za konstituci, která by lidem přinesla zákon a právo. Zvěsti o jeho hrdinství, hodnoceném některými jako pošetilost, se rozšířily i mezi lidmi početných okolních vesnic, kteří do Jistebnice pravidelně přicházeli a přijížděli za prodejem svých, především zemědělských výrobků, za nákupem drobného zboží a občas navštívili i poštu s panem poštmistrem Hynkem Katzem za úředním stolem.

Žid Hynek Katz se zapsal do knih i jinými činy než bojem na pražských barikádách proti císařskému maršálovi Alfrédu Windischgrätzovi: Zplodil tři syny, u nichž se časem ukázalo, že to nejsou muži jen tak všelijací. Jmenovali se Adolf, Leopold a Edmund.

Adolf po otci zasedl v Jistebnici na místo poštmistra, čímž navázal na poštmistrovskou tradici rodiny Katzů. Svou prací pro rodnou obec byl prvním z rodiny Katzů, kdož se zapsal do stránek jejích dějin. Především významným

podílem na zřízení sadů severně od Jistebnice, které na uctění Adolfovy památky byly pojmenovány jeho jménem, a postavením pomníku. Synem Adolfa Katze byl právník a známý numismatik Viktor, který celé čtyři roky první světové války strávil na frontě. Dospělý život prožil v Praze a mimo jiné se významným způsobem zapsal do historie české numismatické vědy. V roce 1912 se jemu a jeho manželce Adě narodil syn Jaroslav, který těsně před 2. světovou válkou, pravděpodobně jako šestadvacetiletý, emigroval do Velké Británie. Tím, aspoň pro nás, jeho další kroky skončily. Adolf se dožil pouze šedesáti roků a v roce 1940 zemřel na vleklou chorobu plic. Jeho manželka ho přežila pouze o jeden až dva roky. Na jaře 1941 ji nacisté odvezli do Terezína a odtud pravděpodobně do Osvětimi, kde jako Židovka zahynula v plynové komoře.

Leopold, druhý výše jmenovaný syn Hynka Katze, se narodil v Jistebnici roku 1854 (zemřel roku 1927). Také on na Karlově univerzitě vystudoval práva. Ale jeho nejvýznamnější počin pochází z roku 1872, kdy jako sedmnáctiletý student táborského gymnázia objevil ve skříni jistebnické fary, snad na půdě, ve špatném stavu letitou knihu, o níž pochopitelně informoval svého pana profesora Martina Koláře. Od něho cesta knihy vedla do Prahy k Františku Palackému. Česká národní historie ji zná pod názvem Jistebnický kancionál, který je nejstarší vzácnou sbírkou náboženských i nenáboženských písní psaných v češtině a latině. Vznikl kolem roku 1450 a je v něm, mimo jiné, zaznamenán husitský chorál Ktož jsú Boží bojovníci a zákona jeho.

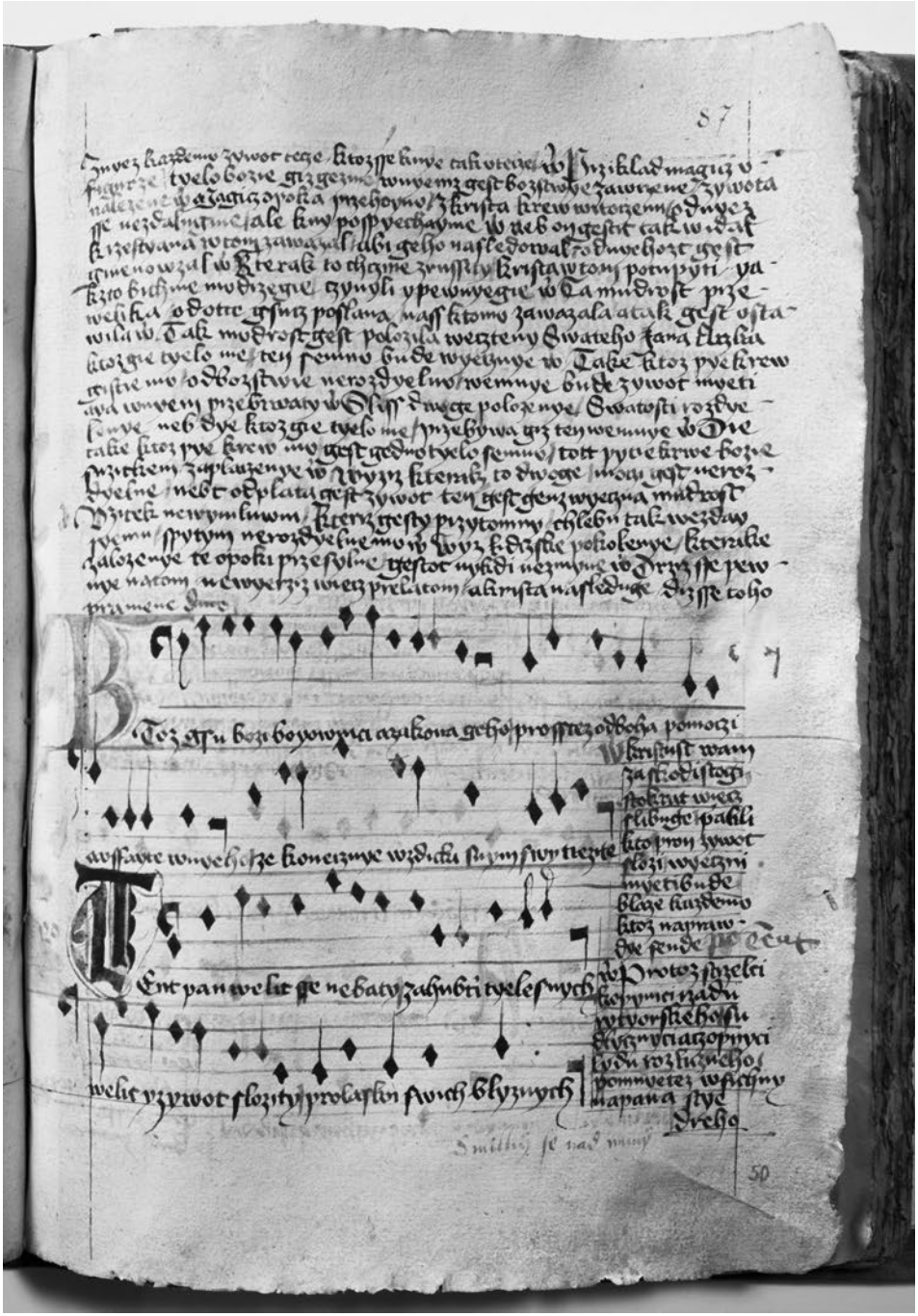

87

Znyez kazdemu zywot tecze ktoz sse kuye tak utecze. W Przikład magicz v-
figurze tyelo bozie giz gezme wnyemz gest bozstwye zawrzene zywota
nalezene w a zagicz opoka przehoyno z krista krew witoczenu odnyez
sse nezdalugine ale kuy poszyechayme W neb on gestit tak widal
krzestyana w tom zawazal ubi geho nasledowal odnyehozt gest
gmenowzal W Kterak to chczme zrussity krista w tom potupyti ya-
kzto bichme modrzegie czynyli y pewnyegie W Ta mudrost prze-
welika odotte gsucz poslana nass ktomu zawazala a tak gest usta-
wila W Tak mudrost gest polozila wecztenu Swateho Jana Krzka
ktozgie tyelo me ten semno bude wyecznye W Take ktoz pye krew
gistie mu odbozstwie nerozdyelnu wemnye bude zywot myeti
aya wnyem przebrwaty W Sliss dwoge polozenye Swatosti rozdye-
lenye neb dye ktozgie tyelo me przebywa giz ten wemnye W Dye
take ktoz pye krew mu gest gedno tyelo semno tott pytie krwe bozie
suzitkem zaplaczenye W Wyzz kterakz to dwoge mocz gest neroz-
dyelne nebt odplatu gest zywot ten gest genz wyecznu mudrost
Bzitek newymluwu kterz gesty przytomny chlebu tak wezday
pyemu spytym nerozdyelnemu W Wyz kdizsse pokolenye kterake
zalozenye te opoki przesylne gestot nykdi nezmyne W Drzyz sse pew-
nye natom newyerzi wiecz prelatom a krista nasleduge dizsse toho
pramene dnie

Toz gsu bozi boyowynci a zakona geho prosstez odboha pomoczi
a vssayte wnyeho ze koneczuye wzdicku snym swy trezite

Tent pan welit sse nebaty zahubti tyelesnych
welit y zywot slozity prolasku swich blyznych

W kristust wam
za skodi stogi
stokrat wiecz
slibuge pakli
kto pron zywot
slozi wyeczni
myeti bude
blaze kazdemu
ktoz napraw-
dye sende

W Protoz strzelci
kopynici rzadu
rytyorskeho su
dlycznyci a czopnyci
lydu rozlicneho
pomnyetez wsichny
napana stye
dreho

Smilkij se nad mnij

50